

3. **Полухин О. Н.** Идея, опыт и идеал гражданственности: философский проект / О. Н. Полухин ; Акад. наук социал. технологий и мест. самоупр. – М. : Муницип. мир, 2003. – 364 с.

4. **Рябов С. Г.** До концепції державної політики у галузі формування культури громадянськості в Україні / С. Г. Рябов // Політична культура демократичного суспільства: стан і перспективи в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 26 – 27 лют. 1998 р. – К. : Гнозис, 1998. – 226 с.

5. **Смирнов В. Э.** Гражданственность как социальный ресурс управляемости обществом: социологический анализ : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04 / В. Э. Смирнов ; ГНУ «Ин-т соц. Нац. акад. наук Беларуси». – Минск, 2011. – 26 с.

6. **Чичерин Б. Н.** Философия права / Б. Н. Чичерин. – СПб. : Наука, 1998. – С. 21 – 261.

7. **Costachi G.** Carta Consiliului Europei privind educatia pentru cetatenie democratica si educatia pentru drepturile omului =Хартия Совета Европы о воспитании демократической гражданственности и образовании в области прав человека / Costachi G., Borsevski A. Inst. Nat. Al femeilor din Moldova «Egalitate». – Chisinau : Inst.Nat. al Femeilor din Moldova «Egalitate», 2012 («NICA G.»). – 60 p.

List of references

1. **Bychko O. V.** Psykholohichni zasady formuvannia hromadianskoi vidpovidalnosti (vid teorii modeliuvannia do teorii realizatsii) / O. V. Bychko // Visn. Chernihiv. derzh. pedah. un-tu. – Vyp. 74. – Ser. «Psykholohichni nauky». – T. 1. – Chernihiv. – 2009. – 280 s.

2. **Voitovych R. V.** Ideolohiia, tekhnolohiia ta styl u derzhavnomu upravlinni : navch.-metod. posib. – K. : Vyd-vo NADU, 2003. – 192 s.

3. **Poluhin O. N.** Ideya, opyt i ideal grazhdanstvennosti: filosofskiy proekt / O. N. Poluhin ; Akad. nauk sotsial. tehnologiy i mest. samoupr. – M. : Munitsip. mir, 2003. – 364 s.

4. **Riabov S. H.** Do kontseptsii derzhavnoi polityky u haluzi formuvannia kultury hromadianskosti v Ukraini / S. H. Riabov // Politychna kultura demokratychnoho suspilstva: stan i perspektyvy v Ukraini : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., 26 – 27 liut. 1998 r. – K. : Hnozys, 1998. – 226 s.

5. **Smirnov V. E.** Grazhdanstvennost kak sotsialnyiy resurs upravlyaemosti obschestvom: sotsiologicheskii analiz : avtoref. dis. ... kand. sots. nauk : 22.00.04 / V. E. Smirnov ; GNU «In-t sots. Nats. akad. nauk Belarusi». – Minsk, 2011. – 26 s.

6. **Chicherin B. N.** Filosofiya prava / B. N. Chicherin. – SPb. : Nauka, 1998. – S. 21 – 261.

7. **Costachi G.** Carta Consiliului Europei privind educatia pentru cetatenie democratica si educatia pentru drepturile omului =Hartiya Soveta Evroyi o vospitanii demokraticheskoy grazhdanstvennosti i obrazovaniu v oblasti prav cheloveka / Costachi G., Borsevski A. Inst. Nat. Al femeilor din Moldova «Egalitate». – Chisinau : Inst.Nat. al Femeilor din Moldova «Egalitate», 2012 («NICA G.»). – 60 p.

Надійшла до редколегії 27.01.14

УДК 351.851:241

Юрій РЕШЕТНИКОВ

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Аналізується вітчизняний та закордонний досвід організаційно-інституційного забезпечення державно-конфесійних відносин.

Ключові слова: державно-конфесійні відносини, державний орган у справах релігій, організаційно-інституційне забезпечення.

Юрій Решетников. Организационно-институциональное обеспечение государственно-конфессиональных отношений: отечественный и зарубежный опыт

Анализируется отечественный и зарубежный опыт организационно-институционального обеспечения государственно-конфессиональных отношений.

Ключевые слова: государственно-конфессиональные отношения, государственный орган по делам религий, организационно-институциональное обеспечение.

Yuri Reshetnikov. Organizational and institutional providing of state-church relations: ukrainian and foreign experience

The article is devoted to the comparative analysis of ukrainian and foreign experience of organizational and institutional providing of state-church relations.

Key words: state-church relations, state agency for religions, organizational and institutional providing.

У щорічному посланні Президента України «Модернізація України – наш стратегічний вибір» (2011 р.) зазначається, що Україна підтвердила наміри наслідувати європейські демократичні традиції, готовність провадити рівноправний діалог з усіма зацікавленими сторонами, у тому числі релігійними організаціями [6, с. 44]. Тому є очевидним намір держави розвивати державно-конфесійні відносини за європейськими стандартами, що не скасовує необхідності врахування як вітчизняної історичної традиції формування таких відносин, так і реальної специфіки їх нинішнього стану. Однією з важливих складових цього процесу є належне організаційно-інституційне забезпечення вказаного комплексу відносин, що обумовлює необхідність вивчення та аналізу відповідного європейського досвіду.

Певною мірою спроби такого аналізу містяться в наукових

розробках В. Бондаренка, В. Єленського, С. Сьоміна, Ю. Кальниша, С. Здіорука, В. Петрика, В. Токмана, Н. Белякової, Г. Друзенка, що водночас свідчить про необхідність продовження таких досліджень.

Мета статті – проаналізувати наявний вітчизняний та закордонний досвід у зазначеній сфері, запропонувати на його основі пропозиції щодо вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення державно-конфесійних відносин в Україні.

Як відомо, усе розмаїття моделей державно-конфесійних відносин, зокрема властивих європейським країнам, з певною мірою умовності можна поділити на ідентифікаційну, коопераційну та сепараційну моделі. Водночас на європейському просторі найбільш поширеними є ідентифікаційна та коопераційна моделі, які створюють умови для співпраці між державою і релігійними об'єднаннями. Слід зазначити, що на європейському просторі (зокрема і в пострадянських країнах) відсутні єдині стандарти щодо організаційно-інституційного забезпечення державно-конфесійних відносин.

В Україні існування державного органу у справах релігій передбачено Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» (ст. 14, 16, 24, 30). Відповідно до вказаних статей закону (з урахуванням змін, внесених у 2012 р.) державний орган України у справах релігій здійснює реєстрацію релігійних організацій, сприяє зміцненню взаєморозуміння і терпимості між релігійними організаціями різних віросповідань; забезпечує релігієзнавчу експертизу за участю представників релігійних організацій та відповідних спеціалістів; здійснює контакти і координаційні зв'язки із відповідними органами інших держав. Також, відповідно до чинного законодавства, на державний орган у справах релігій покладено надання погодження на здійснення релігійної діяльності священнослужителям-іноземцям, що прибувають до України на запрошення релігійних організацій, а також сприяння участі релігійних організацій у міжнародних релігійних рухах, форумах, ділових контактах із міжнародними релігійними центрами та зарубіжними релігійними організаціями [14].

Разом з реалізацією стратегічних завдань щодо забезпечення права громадян на свободу совісті, гармонізації державно-церковних і міжцерковних відносин, державний орган у справах релігій та структурні підрозділи у справах релігій обласних (міських) державних адміністрацій виконували в попередні роки ряд важливих функцій: вивчали та аналізували тенденції релігійних процесів, розробляли поточні та довгострокові прогнози із зазначених питань, готували пропозиції щодо формування та реалізації державної політики у відповідних сферах; сприяли діяльності релігійних організацій, вирішенню питань, пов'язаних з передачею у

користування та повернення у власність релігійних організацій культового майна; надавали відповідну організаційно-методичну та консультаційну допомогу органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування; вели облік релігійних організацій.

За двадцять два роки державний орган у справах релігій пережив п'ять реорганізацій. Так, у липні 1994 р. було ліквідовано Раду у справах релігій при Кабінеті Міністрів України, що діяла з 1991 р. На її основі, а також на основі Міністерства у справах національностей та міграції було утворено Міністерство у справах національностей, міграції та культів, ліквідоване у грудні 1995 р. На його базі було створено Міністерство у справах національностей та міграції та Державний комітет України у справах релігій, який діяв до 2005 р. У 2005 р. Держкомрелігій було ліквідовано та створено Державний департамент у справах релігій як урядовий орган у складі Міністерства юстиції України, що функціонував до листопада 2006 р. Постановою Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2006 р. було утворено Державний комітет України у справах національностей та релігій. Згідно з Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. було, зокрема, передбачено ліквідацію Держкомнацрелігій та покладання функцій з реалізації державної політики у сферах міжнародних відносин, захисту прав національних меншин України, релігії на Міністерство культури України, у складі якого утворено Департамент у справах релігій і національностей.

При цьому слід узяти до уваги, що попередня практика діяльності Державного департаменту у справах релігій як урядового органу з підпорядкуванням Міністерству юстиції (2005 – 2006 рр.) засвідчила недостатність такого статусу і відповідну слабку ефективність виконання визначених завдань в умовах складної міжконфесійної ситуації, необхідності подальшої гармонізації державно-конфесійних відносин, зокрема враховуючи зобов'язання України перед Радою Європи.

Водночас, відповідно до Положення про Міністерство культури України, затвердженого указом Президента України [13], на вказане міністерство не покладено такі важливі повноваження, які раніше мав Держкомнацрелігій:

– вивчення та аналізування тенденцій релігійних процесів у державі, розроблення поточних та довгострокових прогнозів із зазначених питань;

– забезпечення взаємодії органів виконавчої влади під час здійснення ними заходів щодо формування і регулювання відносин між державою, церквою та релігійними організаціями;

– надання організаційно-методичної та консультаційної

допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у вирішенні питань формування і регулювання відносин між державою, церквою та релігійними організаціями;

– вживання заходів щодо запобігання проявам розпалювання міжконфесійної ворожнечі;

– ведення обліку (реєстру) релігійних організацій, що діють в Україні, та колишніх культових будівель, споруд та іншого майна, які використовуються не за призначенням;

– сприяння вирішенню питань, пов'язаних з передачею у користування та повернення у власність релігійних організацій культових будівель, споруд та іншого майна;

– сприяння досягненню на прохання релігійних організацій домовленостей між ними та органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування;

– забезпечення роз'яснення, у тому числі за допомогою засобів масової інформації, змісту державної політики у сфері релігії, церкви, релігійних організацій, застосування відповідного законодавства.

Відсутність у Міністерства культури вказаних повноважень негативно впливатиме на формування та реалізацію державної політики у сфері забезпечення розвитку державно-церковних відносин та реалізації принципу свободи совісті. Крім того, як і прогнозувалось, ліквідація Державного комітету України у справах національностей та релігій потягла за собою і чергове руйнування системи структурних підрозділів у справах національностей та релігій обласних (міських) державних адміністрацій, що негативно впливатиме на реалізацію державної політики у сфері державно-церковних і міжцерковних відносин, що, у свою чергу, загрожує суспільній стабільності. Слід зазначити, що представниками релігійної спільноти України, зокрема Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій, не підтримувалась ідея ліквідації державного органу у справах релігій.

У Російській Федерації відсутній спеціальний уповноважений орган виконавчої влади у сфері державно-конфесійних відносин. Водночас існує ряд органів, відповідальних за ті чи інші аспекти формування і реалізації державної політики у сфері вказаних відносин. Так, одне з важливих місць у системі таких органів посідає Рада із взаємодії з релігійними об'єднаннями при Президентові Російської Федерації, яка є консультативним органом, що здійснює попередній розгляд питань і підготовку пропозицій для президента Російської Федерації щодо взаємодії з релігійними інституціями, підвищення духовної культури, удосконалення державно-конфесійних відносин, зокрема їх законодавчого регулювання [16, с. 46 – 48]. Раду було утворено у 1995 р. відповідно до розпорядження

президента Російської Федерації від 24 квітня 1995 р. № 192-рп [17].

Згідно зі ст. 25 Федерального закону Російської Федерації «Про свободу совісті та релігійні об'єднання» від 26 вересня 1997 р., нагляд за виконанням законодавства Російської Федерації про свободу совісті, віросповідання та релігійні об'єднання здійснюють органи прокуратури Російської Федерації. Крім того, органи юстиції, на які, відповідно до ст. 11 Федерального закону Російської Федерації «Про свободу совісті та релігійні об'єднання», покладено повноваження щодо державної реєстрації релігійних організацій (як і інших суб'єктів права), здійснюють контроль за дотриманням ними статуту відносно цілей і порядку їх діяльності [10]. При цьому у складі Міністерства юстиції Російської Федерації діє Департамент у справах громадських і релігійних об'єднань.

Згідно з постановою уряду Російської Федерації від 3 квітня 1992 р., при ньому було утворено Координаційну комісію з питань віросповідань при уряді Російської Федерації (з 1994 р. – Комісія з питань релігійних об'єднань) під головуванням заступника Голови уряду Російської Федерації. До її повноважень було віднесено координацію діяльності державних органів Російської Федерації в цілях формування єдиної політики у сфері відносин держави і релігійних організацій; підготовку пропозицій щодо розроблення нормативних актів, інформаційних і аналітичних матеріалів з відповідних питань; надання релігійним організаціям сприяння в досягненні домовленості з органами державного управління; подання висновків про можливість передачі релігійним організаціям культових будівель та іншого майна [9]. У Державній думі Російської Федерації існує Комітет у справах громадських об'єднань і релігійних організацій.

Водночас слід відзначити існування органів у справах релігій на місцевому рівні. Так, у 23 регіонах Російської Федерації діють змішані структури за участі представників органів влади та релігійних діячів, у 20 регіонах існують спеціальні посадові особи з роботи з релігійними організаціями, у 9 республіках і областях діють експертно-консультаційні ради із взаємодії з релігійними об'єднаннями, у 7 суб'єктах Російської Федерації існують ради у справах релігій, а у 4 регіонах – комісії із взаємодії з релігійними об'єднаннями. При цьому законодавство окремих суб'єктів Російської Федерації (наприклад, Дагестану) передбачає існування місцевих державних органів у справах релігій [4, с. 100 – 103].

Водночас, на думку деяких провідних російських експертів у сфері державно-конфесійних відносин, для чіткішого визначення і реалізації відповідної державної політики було б доцільно утворити Раду у справах релігій при уряді Російської Федерації [5, с. 182]. Слід зауважити, що пункт про подібний орган було включено в підготовлений

Міністерством юстиції в кінці 2001 р. законопроект «Про боротьбу з екстремістською діяльністю», який, проте, так і не був внесений на розгляд Державної думи. Так само положення про утворення такого державного органу містилось і в першому варіанті проекту Концепції державної релігійної політики Російської Федерації, підготовленому Російською академією державної служби [2, с. 88 – 90, 93 – 94].

Натомість у Республіці Білорусь, Республіці Вірменія та Республіці Молдова діють державні органи у справах релігій. Так, ще з 1991 р., відповідно до Постанови Ради Міністрів Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки «Про створення в республіці державних органів у справах релігій» № 318 від 16 серпня 1991 р., при облвиконкомах стали створюватися ради у справах релігій [3]. У ст. 10 закону Республіки Білорусь «Про свободу совісті та релігійні організації» передбачається існування республіканського органу державного управління у справах релігій. Серед функцій цього органу можна назвати координаційні, реєстраційні, консультативні, інформаційно-аналітичні, методичні та контрольні [15]. Нині, після чотирьох реорганізацій упродовж двадцяти років, таким республіканським органом державного управління у справах релігій є, відповідно до Указу Президента Республіки Білорусь «Про структуру Уряду Республіки Білорусь» від 5 травня 2006 р. № 289 [12] та постанови Ради Міністрів Республіки Білорусь «Про затвердження Положення про Уповноваженого у справах релігій і національностей та його апарат» від 15 липня 2006 р. № 891, Уповноважений у справах релігій і національностей, який діє на основі закону Республіки Білорусь «Про свободу совісті та релігійні організації» та положення, затвердженого вказаною постановою [8]. Деякі дослідники, зокрема С. Давиденко, вважають послідовне перетворення Державного комітету у справах релігій і національностей Республіки Білорусь у Комітет при Раді Міністрів і далі в Уповноваженого свідченням зниження статусу такого органу [3]. Контроль за виконанням законодавства Республіки Білорусь про свободу совісті, віросповідання і релігійні організації, згідно зі ст. 36 закону, здійснюють на відповідних територіях місцеві ради депутатів, виконавчі й розпорядчі органи. Обласні виконавчі комітети, Мінський міський виконавчий комітет створюють свої підрозділи у справах релігій, підпорядковані їм і республіканському органу державного управління у справах релігій [11].

У Республіці Вірменія відносини держави і релігійних організацій регулює уповноважений урядом орган державного управління, який реєструє статuti релігійних організацій; клопоче у випадку необхідності перед судом з пропозицією розпустити релігійну організацію, що порушує закон; на прохання релігійних організацій

сприяє досягненню згоди з державними органами з окремих питань і надає необхідну допомогу у вирішенні цих питань державними органами; бере участь від імені держави як посередника у вирішенні питань і спорів, що виникають між релігійними організаціями; здійснює інші повноваження, передбачені законом Республіки Вірменія «Про свободу совісті та релігійні організації» 1991 р.¹.

У Республіці Молдова з 1991 р. питання державно-конфесійних відносин перебували у віданні міністерства культури і культів, у складі якого існував відповідний департамент. Проте, як показала практика, департамент і в цілому міністерство не могли вирішити всі питання, пов'язані з діяльністю конфесій, у зв'язку з чим у 1993 р. міністерство культури і культів було перетворене на міністерство культури, а при уряді республіки створено Державну службу з проблем культів. Основними її завданнями є контроль за дотриманням чинного законодавства як з боку представників релігійних об'єднань, так і з боку державних органів, а також сприяння в налагодженні державно-конфесійних і міжконфесійних відносин. У своїй роботі Державна служба з питань культів спирається на консультаційну раду, що діє при ній, до складу якої входять представники всіх зареєстрованих релігійних об'єднань, юристи та фахівці в галузі релігієзнавства [1].

Наявність окремого державного органу у відповідній сфері є характерною і для країн з ідентифікаційною моделлю відносин між державою і церквою (Греція, Данія, Норвегія, Румунія, Фінляндія). Так, у Греції таким органом є міністерство освіти і культів, у Данії – міністерство у справах церкви, Норвегії – міністерство у справах церкви і просвіти. У Румунії діють як міністерство культури та культів, так і спеціально уповноважений державний орган у справах релігій, що відповідає за організаційно-інституційне забезпечення державно-конфесійних відносин – Державний секретаріат з питань культів у складі робочого апарату уряду Румунії.

До функцій таких органів належить, зокрема, розроблення та забезпечення реалізації політики держави у сфері державно-церковних відносин; управління справами державної церкви, призначення священнослужителів державної церкви (Данія, Норвегія) і виплата їм заробітної платні; розроблення законодавчих актів у сфері державно-церковних відносин; внесення пропозицій щодо державних асигнувань на різні форми діяльності церкви, зокрема на збереження, ремонт та будівництво культових будівель,

¹ Щодо регулювання у Республіці Вірменія державно-церковних відносин / Лист Посольства України в Республіці Вірменія від 20 березня 2012 р. № 6134/12-700-360. – Архів автора.

а також на придбання необхідної нерухомості для забезпечення діяльності релігійних інституцій; контроль за цільовим використанням виділених коштів; схвалення спільно з державними органами у сфері освіти навчальних планів та програм з викладання релігії, розроблених визнаними релігійними спільнотами (Румунія); сприяння визнаним релігійним течіям в організації та проведенні релігійної та соціальної діяльності в армії, в'язницях, лікарнях, дитячих будинках та інших установах тощо.

У державах з коопераційною моделлю державно-конфесійних відносин (Естонія, Іспанія, Латвія, Польща, Словаччина, Угорщина, ФРН та ін.), як правило, відсутній окремий орган з питань релігій, водночас у державних органах існують підрозділи, на які покладено реалізацію державної політики у відповідній сфері. Наприклад, в Естонії у складі міністерства внутрішніх справ існує департамент у справах релігій; так само в Польщі при міністерстві внутрішніх справ та адміністрації діє Департамент конфесій; в Іспанії державним органом, що регулює державно-конфесійні відносини, є Генеральна дирекція міжнародного юридичного співробітництва та відносин з конфесіями міністерства юстиції, у Латвії таким органом є також міністерство юстиції, а в Словаччині спеціально уповноваженим державним органом у сфері релігії є міністерство культури.

У ФРН на федеральному рівні відсутній державний орган у справах релігій, водночас органом Федерального уряду з питань нових релігійних громад є Федеральне міністерство у справах родини, людей похилого віку, жінок та молоді [7, с. 221 – 223]. Крім того, на рівні земель діють департаменти міністерства у справах культури, відповідальні за відносини між державою і релігійними спільнотами.

До функцій таких органів належить розроблення і реалізація політики щодо державно-конфесійних відносин; аналіз та моніторинг дотримання свободи віросповідання; координація діяльності інших державних органів у сфері державно-конфесійних відносин та захисту свободи совісті; розроблення нормативно-правових актів з питань здійснення права на свободу релігії та діяльності релігійних організацій; вивчення статутів новостворюваних релігійних організацій; у випадку виділення коштів з державного бюджету на діяльність релігійних організацій (Словаччина) – внесення відповідних пропозицій та контроль за цільовим використанням виділених коштів тощо.

Як правило, такі органи не виконують реєстраційних функцій, а реєстрація релігійних організацій відбувається в спосіб, передбачений для реєстрації неурядових організацій. Так, в Естонії релігійні об'єднання реєструються реєстраційним департаментом

повіту або міськими судами; у Латвії реєстраційні функції покладено на Державний реєстр підприємств. Водночас у Словаччині функції щодо реєстрації релігійних організацій покладено на міністерство культури. В Угорщині рішення про надання публічно-правового статусу релігійним об'єднанням приймає парламент (раніше реєстрацію релігійних організацій здійснювали уповноважені на це судові органи). Останнє певним чином пов'язано з тим, що в Угорщині, з огляду на те що закон «Про право на свободу совісті і віросповідання, правовий статус церков, релігійних конфесій та релігійних організацій» забороняє створення державного органу для управління церквами, існує лише дорадчо-консультативний орган виконавчої влади у сфері державно-конфесійних відносин, яким є Державний секретаріат з питань релігії, національних меншин та громадських зв'язків при міністерстві юстиції та державного управління Угорщини.

Слід зазначити, що в колишніх постсоціалістичних країнах на першому етапі, коли необхідно було здійснити рішучі кроки переходу від соціалістично-сепараційної моделі державно-конфесійних відносин до коопераційної, існували спеціальні державні органи, відповідальні за реалізацію державної політики у сфері відносин із церквою. Так, у Латвії до 2007 р. діяло Управління у справах релігій; у Польщі у 90-х рр. ХХ ст. таким органом було Бюро у справах конфесій (пізніше – Департамент у справах конфесій).

Отже, урахувавши вищезазначене, можна зробити такі висновки:

1. Наявність окремого державного органу, відповідального за реалізацію державної політики у сфері державно-конфесійних відносин, є характерною насамперед для країн з ідентифікаційною моделлю таких відносин.

2. Для країн з коопераційною і сепараційною моделями державно-конфесійних відносин більш характерною є відсутність спеціально уповноваженого державного органу у сфері таких відносин, а відповідні функції покладено на різні державні інституції.

3. Водночас у період переходу від сепараційної до коопераційної моделі державно-конфесійних відносин у європейських постсоціалістичних країнах, як правило, існували спеціально уповноважені державні органи, відповідальні за реалізацію державної політики у відповідній сфері.

4. В умовах України слід урахувати наявність нерозв'язаних гострих проблемних питань у сфері як державно-конфесійних (зокрема, питання повернення колишнього церковного майна), так і міжконфесійних відносин, що обумовлює необхідність активізації державної політики у вказаних сферах. Водночас така активізація є

неможливу за відсутності спеціально уповноваженого державного органу, відповідального за участь у формуванні та реалізації зазначеної політики.

5. Ураховуючи зазначене, у процесі подальшої реалізації адміністративної реформи в Україні доцільно:

а) розглянути питання щодо створення Державної служби у справах національностей та релігій як центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовував би і координував Міністр культури України;

б) розглянути питання про покладання на Міністерство культури України повноважень:

– щодо вивчення та аналізування тенденцій релігійних процесів у державі, розроблення поточних та довгострокових прогнозів із зазначених питань;

– забезпечення взаємодії органів виконавчої влади під час здійснення ними заходів щодо формування і регулювання відносин між державою, церквою та релігійними організаціями;

– надання організаційно-методичної та консультаційної допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у вирішенні питань формування і регулювання відносин між державою, церквою та релігійними організаціями;

– уживання заходів щодо запобігання проявам розпалювання міжконфесійної ворожнечі;

– ведення обліку (реєстру) релігійних організацій, що діють в Україні, та колишніх культових будівель, споруд та іншого майна, які використовуються не за призначенням;

– сприяння вирішенню питань, пов'язаних з передачею у користування та повернення у власність релігійних організацій культових будівель, споруд та іншого майна;

– сприяння досягненню на прохання релігійних організацій домовленостей між ними та органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування;

– забезпечення роз'яснення, у тому числі за допомогою засобів масової інформації, змісту державної політики у сфері релігії, церкви, релігійних організацій, застосування відповідного законодавства;

в) ужити заходів щодо збереження та належного забезпечення діяльності регіональних підрозділів у справах національностей та релігій для забезпечення проведення єдиної державної політики у відповідних сферах.

Подальші дослідження даної проблематики, на нашу думку, мають стосуватися аналізу функціонування вітчизняної та закордонних систем органів законодавчої, виконавчої та судової

гілок влади, а також представницьких органів, діяльність яких безпосередньо чи опосередковано стосується питань державно-конфесійних відносин.

Список використаних джерел

1. **Баширов Л. А.** Конституционно-правовая база государственно-церковных отношений в странах Балтии и СНГ / Л. А. Баширов. – Режим доступа : orthodoxia.org/lib/1/1/5/13.aspx.

2. **Верховский А.** Беспокойное соседство. Русская Православная Церковь и путинское государство / Александр Верховский // Верховский А. М. Россия Путина. Пристрастный взгляд / Верховский А. М., Михайловская Е. В., Прибыловский В. В. – М. : РОО «Центр “Панорама”», 2003. – С. 79 – 134.

3. **Давыденко С. С.** Современная вероисповедная политика в Республике Беларусь (политико-исторические аспекты) : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.01 / Давыденко Светлана Семеновна ; Республикан. ин-т высш. шк. Белгосуниверситета. – Минск, 2002. – Режим доступа : www.ref.by/refs/70/26445/1.html.

4. **Малашенко А.** Ислам для России / Алексей Малашенко. – М. : РОССПЭН, 2007. – 192 с.

5. **Маслова И. И.** Свобода совести в России: быть или не быть? (о книге А. В. Пчелинцева «Свобода религии и права верующих в современной России». – М. : Юриспруденция, 2007. – 392 с.) / И. И. Маслова // Религиоведение. – 2008. – № 2. – С. 180 – 182.

6. **Модернізація України** – наш стратегічний вибір : щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2011. – С. 27 – 44.

7. **Новітні та нетрадиційні релігії, містичні рухи у суспільно-політичній сфері України: монографія** / В. М. Петрик, Є. В. Ліхтенштейн, С. В. Сьомін [та ін.] ; за заг. ред. З. І. Тимошенко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – 331 с.

8. **Обутверждении** Положения об Уполномоченном по делам религий и национальностей и его аппарате : постановление Совета Министров Республики Беларусь от 15 июля 2006 г. № 891. – Режим доступа : laws.newsby.org/documents/sovvetm/pos03/sovmin03700.htm.

9. **О Координационной** комиссии по вопросам вероисповеданий при Правительстве Российской Федерации : постановление Правительства Российской Федерации от 3 апр. 1992 г. № 214. – Режим доступа : base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=EXP;n=222925.

10. **О свободе** совести и о религиозных объединениях : Федеральный закон Российской Федерации от 26 сент. 1997 г. № 125-ФЗ. – Режим доступа : constitution.garant.ru/act/right/171640.

11. **О свободе** совести и религиозных организациях : Закон Республики Беларусь от 26 сент. 1997 г. № 125-ФЗ. – Режим доступа : pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=v19202054&p2={NRPA}.

12. **О структуре** Правительства Республики Беларусь : Указ Президента Республики Беларусь от 5 мая 2006 г. № 289. – Режим доступа : www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=p30600289&p2={NRPA}.

13. **Про Положення** про Міністерство культури України : Указ Президента України від 6 квіт. 2011 р. № 388/2011. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/388/2011.

14. **Про свободу** совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квіт. 1991 р. № 987-ХІІ. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12.

15. **Религиозный** аспект идеологии белорусского государства. – Режим доступа : otherreferats.allbest.ru/law/00116994_0.html.

16. **Российская** цивилизация: этнокультурные и духовные аспекты : энцикл. словарь / ред. кол. : Мchedlov M. P. [и др.] ; авт. кол. : Андреев А. Л. [и др.]. – М. : Республика, 2001. – 544 с.

17. **Совет** по взаимодействию с религиозными объединениями при Президенте Российской Федерации. – Режим доступа : ru.wikipedia.org/wiki.

List of references

1. **Bashirov L. A.** Konstitutsionno-pravovaya baza gosudarstvenno-tserkovnykh otnosheniy v stranah Baltii i SNG / L. A. Bashirov. – Rezhim dostupa : orthodoxia.org/lib/1/1/5/13.aspx.

2. **Verhovskiy A.** Bespokoynoe sosejstvo. Russkaya Pravoslavnaya Tserkov i putinskoe gosudarstvo / Aleksandr Verhovskiy // Verhovskiy A. M. Rossiya Putina. Pristrastnyiy vzglyad / Verhovskiy A. M., Mihaylovskaya E. V., Pribylovskiy V. V. – М. : ROO «Tsentr “Panorama”», 2003. – S. 79 – 134.

3. **Davyidenko S. S.** Sovremennaya veroispovednaya politika v Respublike Belarus (politiko–istoricheskie aspekty) : dis. ... kand. polit. nauk : 23.00.01 / Davyidenko Svetlana Semenovna ; Respublikanskiy institut vysshey shkolyi Belgosuniversiteta. – Minsk, 2002. – Rezhim dostupu : www.ref.by/refs/70/26445/1.html.

4. **Malashenko A.** Islam dlya Rossii / Aleksey Malashenko. – М. : ROSSPEN, 2007. – 192 s.

5. **Maslova I. I.** Svoboda sovesti v Rossii: byit ili ne byit? (o knige A. V. Pchelintseva «Svoboda religii i prava veruyuschih v sovremennoy Rossii». – М. : Yurisprudentsiya, 2007. – 392 s.) / I. I. Maslova // Religiovedenie. – 2008. – № 2. – S. 180 – 182.

6. **Modernizatsiia** Ukrainy – nash stratehichnyi vybir : shchorichne Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy. – К., 2011. – S. 27 – 44.

7. **Novitni** ta netradytsiini rehlii, mistychni rukhy u suspilno-politychnii sferi Ukrainy: monohrafiia / V. M. Petryk, Ye. V. Likhtenshtein, S. V. Somin [ta in.] ; za zah. red. Z. I. Tymoshenko. – К. : Vyd-vo Yevrop. un-tu, 2002. – 331 s.

8. **Ob utverzhenii** Polozheniya ob Upolnomochennom po delam religiy i natsionalnostey i ego apparate : postanovlenie Soveta Ministrov Respubliki Belarus ot 15 iyulya 2006 g. № 891. – Rezhim dostupa : laws.newsby.org/documents/sovetm/pos03/sovmin03700.htm.

9. **O Koordinatsionnoy** komissii po voprosam veroispovedaniy pri Pravitelstve Rossiyskoy Federatsii : postanovlenie Pravitelstva Rossiyskoy Federatsii ot 3 apr. 1992 g. № 214. – Rezhim dostupa : base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=EXP;n=222925.

10. **O svobode** sovesti i o religioznykh ob'edineniyah : Federalnyi zakon

Rossiyskoy Federatsii ot 26 sent. 1997 g. № 125-FZ. – Rezhim dostupa : constitution.garant.ru/act/right/171640.

11. **O svobode** sovesti i religioznykh organizatsiyah : Zakon Respubliki Belarus ot 26 sent. 1997 g. № 125-FZ. – Rezhim dostupa : pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=v19202054&p2={NRPA}.

12. **O strukture** Pravitelstva Respubliki Belarus : Ukaz Prezidenta Respubliki Belarus ot 5 maya 2006 g. № 289. – Rezhim dostupa : www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=p30600289&p2={NRPA}.

13. **Pro Polozhennia** pro Ministerstvo kultury Ukrainy : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 6 kvit. 2011 r. № 388/2011. – Rezhym dostupu : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/388/2011.

14. **Pro svobodu** sovisti ta rehliini orhanizatsii : Zakon Ukrainy vid 23 kvit. 1991 r. № 987-ХІІ. – Rezhym dostupu : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12.

15. **Religioznyiy** aspekt ideologii belorusskogo gosudarstva. – Rezhim dostupa : otherreferats.allbest.ru/law/00116994_0.html.

16. **Rossiyskaya** tsivilizatsiya: etnokulturniye i duhovnyie aspekty : entsikl. slovar / red. kol. : Mchedlov M. P. [i dr.] ; avt. kol. : Andreev A. L. [i dr.]. – М. : Respublika, 2001. – 544 s.

17. **Совет** по vzaimodeystviyu s religioznyimi ob'edineniyami pri Prezidente Rossiyskoy Federatsii. – Rezhim dostupa : ru.wikipedia.org/wiki.

Надійшла до редколегії 28.01.14

УДК 35.73

Іван КОСТЮК

Національна академія державного управління

при Президентіві України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

НАУКОВІ КОНЦЕПЦІЇ, ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Аналізується доцільність та актуальність реформування державного управління з позиції наукових концепцій, підходів та методів державного управління. Наводиться зарубіжний досвід трансформації державної системи управління та адаптація законодавчої системи під сучасні ринкові відносини в суспільстві. Досліджуються результати реформування державного управління відповідно до національних стратегій розвитку державного управління в Україні.

Ключові слова: державне управління, державна служба, теорії державного управління, методологічні принципи державного управління, концепції державного управління.

© Костюк І. К., 2014